

Direktoratet for FødevareErhverv

Evaluering af Børnekostpuljen

Konklusioner og råd

December 2005

Rambøll Management
Nørregade 7A
DK-1165 København K
Denmark
Tlf: 3397 8200
www.ramboll-management.dk

Direktoratet for Fødevarerhverv bad i slutningen af august 2005 Rambøll Management om at evaluere Børnekostpuljen.

Børnekostpuljen blev etableret i forlængelse af Finanslovsaftalen for 2001, og i alt 56 projekter har fået tilskud på samlet ca. 20 mio. kr. under ordningen.

De 56 projekter, hvoraf de sidste er afsluttet i løbet af sommeren 2005, er foregået på skoler og daginstitutioner og har drejet sig om at etablere madordninger, skolebød/kantine eller informationsaktiviteter om og omkring det sunde måltid.

Af de bevilgede midler fra Børnekostpuljen er ca. halvdelen gået til skoler, mens de resterende midler stort set er ligeligt fordelt mellem daginstitutioner og SFO'er/klubber. Midlerne blev fordelt til institutioner over hele landet. Lidt under en tredjedel af de bevilgede midler er gået til madordninger, ca. en tredjedel til skoleboder og kantiner, og resten til projekter med information etc. om kost og ernæring.

Det følgende sammenfatter evalueringens konklusioner og giver nogle råd om, hvad man bør være opmærksom på, hvis man vil forbedre børns mad og måltidsvaner i skoler og institutioner.

Læs hele evalueringen på Fødevarestyrelsens hjemmeside www.altomkost.dk

Indhold

Evaluering af Børnekostpuljen – konklusioner og råd til arbejdet med børns mad og måltidsvaner	1
Evalueringens konklusioner	1
Målopfyldelse	1
Børnekostpuljens effekt	4

Evaluering af Børnekostpuljen – konklusioner og råd til arbejdet med børns mad og måltidsvaner

Der er mad, jeg før troede, jeg ikke kunne lide, men efter at have prøvet det her, tænkte jeg, at det kunne jeg alligevel godt lide. Det var fordi Felix smagte det, at jeg også gjorde, og det var faktisk ret godt.

Citat, barn i skole som deltog i projekt.

Jeg synes det er sjovt at få lov til at være med til at lave maden. Da vi lavede mad her, fik jeg ofte lov til at gå ud i køkkenet med mine venner og hjælpe med at lave maden og dække bord, det var rigtig sjovt. Vi var også med til at bestemme menuen, det synes jeg også var godt.

Citat, barn i skole som deltog i projekt.

Sådan siger blot et par af de ca. titusinde børn, som deltog i et halvt hundrede projekter i Børnekostpuljen. Indsatsen er netop blevet evalueret. Konklusionen er klar: At fokusere på sund mad og måltidsvaner betaler sig. Evalueringen viser, at for en begrænset startpulje er det muligt at motivere skoler og institutioner til at igangsætte og videreføre madordninger. Endvidere viser evalueringen, at projekter, der involverer relevante aktører, og derved sikrer opbakning, øger muligheden for at påvirke børnenes madvaner i en sundere retning. Nedenfor kan du læse mere om evalueringens konklusioner, og hvad man bør være opmærksom på, hvis man vil forbedre børns mad og måltidsvaner.

Evalueringens konklusioner

Evalueringen belyser en række konkrete spørgsmål, som kan samles i tre temaer: (1) målopfyldelse, (2) effekter og (3) forankring.

For hvert tema giver vi gode råd til, hvad der er vigtigt at huske for at få et godt projekt sat i søen. Rådene kan bruges af dem, som tænker på at igangsætte projekter om børns kost og sundhed i skoler og institutioner.

Målopfyldelse

Som nævnt havde projekterne overordnet til hensigt at etablere forskellige slags madordninger, skoleboder/kantiner med sund kost samt informationsaktiviteter om og omkring det sunde måltid.

Evalueringen viser, at projektledere på skoler, i børnehaver og SFO/klubber er yderst positive, når de skal vurdere, om de har nået deres mål. Faktisk har projektinstitutionerne også et sundere madudbud end den gruppe af kontrolinstitutioner, som de er blevet sammenlignet med. Der er dog flere grunde til at tage opfattelsen af en høj målopfyldelse med et gran salt, bl.a. fordi målene i en række projekter er blevet ændret i løbet af projektperioden, og fordi projekterne ofte kun i ringe grad kan dokumentere deres resultater.

Råd nr. 1: Opstil konkrete, realistiske mål

Der bør etableres realistiske og konkrete målsætninger (ikke for ambitiøse) for projektet. Der skal være et realistisk forhold mellem midler og mål. En projektbeskrivelse skal således indeholde konkrete mål og delmål samt en beskrivelse af de handlinger, der skal lede frem til dem. Dette kan være med til at sikre, at der ikke "skydes over målet".

En særlig udfordring er derfor at lave en detaljeret planlægning af projektet, som nøgternt forholder sig til, hvilke forandringer der realistisk kan skabes med projektet.

Dokumentér at projektmålene nås

I forbindelse med støtte fra Børnekostpuljen blev der stillet krav om at indsende status- og slutrapporter for projekterne. Langt størstedelen af de slutrapporter, som projektinstitutionerne har afleveret, er veldokumenterede i deres beskrivelse af projektformål og projektførelse i henhold til de krav, der blev stillet til afrapporteringen. Kun enkelte slutrapporter er mangelfulde i deres dokumentation for initiativer.

Dokumentation af effekter på udvalgte områder er nødvendig for at udvikle projektet. Dokumentationen kan samtidig hjælpe projekterne til at fokusere på, hvad de ønsker at opnå med projektet.

Råd nr. 2: Opstil klare mål og succeskriterier og dokumentér dem

Projekter skal *fra start* sørge for at dokumentere, at opstille succeskriterier samt fastsætte, hvornår disse kriterier kan siges at være indfriet. Dette skal som nævnt gøres ved at opstille konkrete mål og delmål samt sikre, hvilke informationer der kan belyse dette. Herunder skal det dokumenteres, hvad udgangssituationen er, fx hvor stor en andel af børn, der bruger en "sund" madordning mv. Denne form for dokumentation kan både bruges over for dem, som har finansieret indsatsen, samt til løbende at styre, om projektet er på rette spor.

Projektmageren bør derfor i udgangspunktet nøje overveje, hvad situationen er, *før* indsatsen igangsættes, og søge at dokumentere indsatsen *undervejs* i og *efter* indsatsen. Dette skal gøres på udvalgte målepunkter, som både internt på institutionen og i forhold til offentligheden kan vise, at projektet har ført til de ønskede resultater. Uden dokumentation er det svært at bevise, at man har gennemført et succesfuldt projekt.

Engagementet i projektet er vigtigt

De mest aktive i gennemførelsen af projekterne har været medarbejdere og ledelsen på institutionerne. Blandt dem har der også været ildsjæle, der i flere institutioner har gjort en stor indsats for at igangsætte og gennemføre projektet. Dette er både en styrke og en svaghed.

Evalueringens resultater viser, at manglende inddragelse af fx kolleger og forældre i projekterne er en hindring for varige forandringer hen imod bedre kostvaner hos børn. Med andre ord brænder ildsjælens arbejde ud, hvis det ikke forankres.

Råd nr. 3: Husk at sikre engagement fra alle relevante parter

Ildsjæle kan være gode til at "løbe projekter i gang", men det er forankringen blandt medarbejdere, børn og forældre, der skaber resultaterne over en bred kam. Projektmagerne bør planlægge, hvordan og hvornår de relevante parter bliver involveret i projektet, og hvordan man kan sikre deres interesse og engagement.

Eksempelvis kan projektledelsen stille sig følgende nøglespørgsmål:

- Hvordan vækker vi vores kollegers interesse?
- Kan vi inddrage børnene i planlægning af kosten, tilberedning af maden, borddækning, regler om bordskik osv.?
- Hvordan får vi forældrene gjort opmærksom på, hvad der er sund mad?

Organisering af projektarbejdet er vigtigt

Som nævnt er det vigtigt at have gennemtænkt alle aktiviteter i projektet på forhånd og udarbejde en detaljeret projektbeskrivelse. I den forbindelse er det også vigtigt at få fastlagt, hvem der skal sørge for, at de enkelte projektaktiviteter bliver gjort.

Evalueringen viser, at flere institutioner har oplevet, at fx administrative byrder og formelle krav til at arbejde med fødevarer har vanskeliggjort projekterne. Man bør derfor fra start overveje, om man har de rigtige kundskaber blandt projektdeltagerne, eller hvordan man kan få dem.

Råd nr. 4: Rollefordelingen i projektet skal være klar

En grundsten i et succesfuldt projekt er god organisering af arbejdet. Projektmagerne skal derfor sikre, at der er de rigtige kundskaber til at gennemføre projektet, og at omkostninger hertil er medregnet i projektet.

Hvem skal fx:

- Have ansvar for indkøb af madvarer?
- Stå for bogholderi?
- Registrere projektets aktiviteter?
- Have den fornødne viden om sund kost?

Ideelt set skal der være en detaljeret "køreplan" for projektet fra start, og alle parter skal kende deres rolle og arbejdsopgaver som en del af projektets "køreplan".

I forlængelse heraf har projektinstitutionerne oplevet at mangle faglig sparring fra eksempelvis ernæringseksperter, ligesom projektledere og -medarbejdere har haft problemer med at finde relevant information i forbindelse med projekterne.

Råd nr. 5: Brug andres erfaringer og eksisterende viden

Brug den information og faglige sparring, der allerede er. Der findes en lang række hjemmesider, informationsmaterialer samt gratis rådgivning, som kan inspirere til, hvordan projekterne kan skabe en række positive sociale og kulturelle effekter omkring måltidet.

Børnekostpuljens effekt

Evalueringen viser, at fødevarerudbuddet på projektinstitutionerne i gennemsnit er mere ernæringsrigtigt end blandt de kontrolinstitutioner, der blev sammenlignet med. Der er for eksempel udbud af frisk frugt og grøntsager på betydeligt flere af projektinstitutionerne. Projektarbejdet vurderes derfor at have haft en direkte, positiv effekt for institutionernes udbud af mad og drikke til børnene.

Evalueringen viser desuden, at det er begrænset, hvor stor en direkte ernæringsmæssig effekt, der kunne forventes af projekterne. Det skyldes, at de måltider, der typisk spises på institutionen, kun udgør en begrænset del af den mængde mad, et barn spiser dagligt. Hvis ønsket er at forhøje effekten af madordninger, er det derfor vigtigt at tænke på tværs af de institutioner, som børn opholder sig i. Tilbydes børnene sund mad, også til de øvrige mål-

tider de spiser i løbet af dagen, bliver den ernæringsmæssige effekt forhøjet.

Råd nr. 4: Tænk i helheder og inddrag gerne andre institutionstyper – det kan forstærke den ernæringsmæssige effekt

Nye projekter bør i videst mulig udstrækning have et helhedssyn på hele barnets dagligdag, hvis den direkte ernæringsmæssige effekt skal øges. Derfor bør projektet inddrage flest mulige af de andre institutionstyper, som børnene opholder sig i, samt forældrene, som også laver mad til børnene i løbet af deres dagligdag. Ved at tænke helhedsorienteret kan en større andel af barnets madindtag påvirkes.

Børnekostpuljens indirekte effekter

Evalueringen viser en række positive, indirekte effekter af projektarbejdet på institutionerne. Som eksemplerne i boksen viser, drejer det sig om læring om andre mad- og måltidskulturer og at bruge måltidet og tilberedningen af maden som et samlingspunkt og en beroligende ramme, der giver færre konflikter og gladere børn.

I en af projektinstitutionerne blev der afholdt temaaftener, hvor man tilberedte og spiste mad fra andre kulturer.

En børnehave indførte med projektet en madordning, så børnene fik mad fire gange om ugen på institutionen. Tidligere havde børnene selv haft madpakke med i børnehaven. Pædagogerne følte, at det, at man nu var samlet om måltidet og at alle fik det samme, gjorde, at der var blevet en langt større ro ved måltidet. Tidligere spiste børnene nogle gange lidt i løbet af formiddagen, børnene skulle se, hvad de andre havde med osv. Men det fælles måltid sikrede, at der nu var mere ro.

I en anden børnehave dækker en ansat og et par børn altid op med blomster på bordet, porcelænstallerkner og bestik, hvilket giver en ro og afslappethed omkring bordene og skaber en hyggelig ramme for måltidet.

Leder, Børnehave.

Forankring og finansiering

Hele fire ud af fem skoler og institutioner er fortsat med mad- og måltidsaktiviteter efter projektperiodens udløb. Størstedelen har økonomisk forankret deres indsatser via andre finansieringskilder, typisk gennem enten forældrebetaling eller -tilskud eller selvfinansiering gennem indtægter fra salg i kantine/bod. Evalueringen peger imidlertid også på, at man nøje skal overveje, hvilke konsekvenser forskellige finansieringsformer kan have.

Råd nr. 7: Hvordan får vi alle med?

Ved etableringen af en forældrebetalt madordning er det vigtigt, at institutioner og skoler tager stilling til, at ikke alle familier har økonomisk mulighed for at deltage i en sådan ordning. Tag derfor en intern drøftelse af, hvordan denne situation håndteres, inden madordningen går i gang.

Vedvarende forbedring af kostvaner

Flere projektinstitutioner vurderer, at der er sket en positiv udvikling af børnenes/elevernes kostvaner på institutionen. Det gælder, både når det drejer sig om at styrke de sunde kostvaner og mindske de usunde. Samtidig bruger projektinstitutionerne i dag flere penge på sund mad og drikke – og færre på usund mad og drikke – end de kontrolinstitutioner vi har sammenlignet med. Det tyder på, at projekterne under Børnekostpuljen har haft *langsigtede ernæringsmæssige effekter*. Dette kan dog ikke entydigt fastslås på det foreliggende datagrundlag.

Et par eksempler på, hvordan fokus på sund mad har ændret sig, er følgende udsagn fra institutionsledere:

"I dag har vi ikke så stort et kostprojekt mere, men holder fast i at spise hver tredje time. De forældre, der er tilbage fra projektet, taler stadig om det som "gid det var sådan i dag", og det virker som om, de har ændret den måde, de laver madpakker på."

Citat, leder af børnehaven.

"Ja, vi er begyndt at bage brød hver morgen, det er fastholdt efter projektet, vi har økologisk syltetøj mv. Vi forpligtede os på en anden måde i projektet, og på den måde er vi fortsat. I dag har vi altid gulerødder, agurker og forskellige slags frugt. Lidt har det også lært os om økonomi, i dag køber vi årstidsbestemte ting. Det er indarbejdet i forbindelse med projektet."

Citat, leder af børnehaven.

Evalueringens fund peger sammenfattende på, at de projekter, der blev igangsat i forlængelse af Børnekostpuljen, har formået at etablere sunde madordninger, der har opbakning fra både børn og voksne. Puljen har været et incitament for at gå i gang, og med projekterne er det lykkedes at ændre projektinstitutionernes arbejde, prioritering og fokus/bevidsthed blandt børn, forældre og personale mod sundere og mere ernæringsrigtig kost på bæredygtig og positiv vis.